

SHOSHILINCH YORDAM KO'RSATISHDA BOLALAR BO'LIMI KATTA HAMSHIRASINING ROLI

Omarova Gulchehra Usmanovna

Respublika Shoshilinch Tibbiy Yordam Ilmiy Markazi Toshkent viloyati
filiali Shoshilinch bolalar bo'limi katta hamshirasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19493970>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 06-aprel 2026 yil
Ma'qullandi: 08-aprel 2026 yil
Nashr qilindi: 10-aprel 2026 yil

KEY WORDS

katta hamshira, bolalar bo'limi, shoshilinch yordam, pediatriya, hamshiralik ishi, bemor xavfsizligi, parvarish sifati, tibbiy menejment.

ABSTRACT

Mazkur maqolada shoshilinch yordam ko'rsatish tizimida bolalar bo'limi katta hamshirasining kasbiy o'rni, funksional vazifalari va amaliy ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda katta hamshiraning tashkiliy-boshqaruv faoliyati, hamshiralik parvarishini muvofiqlashtirish, sanitariya-epidemiologik nazoratni ta'minlash, favqulodda holatlarda tezkor harakat qilish, bo'lim xodimlari ishini tashkil etish hamda ota-onalar bilan kommunikatsiyani yo'lga qo'yishdagi roli yoritilgan. Shuningdek, bolalar bo'limida shoshilinch yordam sifati va xavfsizligini oshirishda katta hamshiraning menejerlik, pedagogik va nazorat funksiyalari muhim omil ekani asoslab berilgan. Maqola natijalari katta hamshira faoliyatini takomillashtirish orqali pediatrik shoshilinch yordam samaradorligini oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

Sog'liqni saqlash tizimida bolalarga shoshilinch yordam ko'rsatish alohida ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayon yuqori mas'uliyat, tezkorlik va aniq tashkilotchilikni talab qiladi. Bolalar organizmining anatomik-fiziologik xususiyatlari, kompensator imkoniyatlarining cheklanganligi va patologik jarayonlarning tez rivojlanishi pediatrik shoshilinch yordamni kattalar amaliyotidan keskin farqlaydi [4]. Shu sababli bolalar bo'limida faoliyat yuritayotgan har bir tibbiyot xodimining, ayniqsa katta hamshiraning kasbiy roli muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy tibbiyot muassasalarida katta hamshira faqat o'rta tibbiyot xodimlari ishini nazorat qiluvchi shaxs sifatida emas, balki bo'lim faoliyatini muvofiqlashtiruvchi, sifat menejmentini amalga oshiruvchi, favqulodda vaziyatlarda tezkor tayyorgarlikni ta'minlovchi hamda bemor xavfsizligini nazorat qiluvchi mutaxassis sifatida namoyon bo'lmoqda [1-3]. Ayniqsa, bolalar bo'limlarida shoshilinch holatlarda vaqt omili o'ta muhim bo'lgani sababli katta hamshiraning malakasi, tashkilotchilik qobiliyati va rahbarlik salohiyati klinik natijalarga bevosita ta'sir etadi [6].

Bolalar bo'limida katta hamshira bo'limning kundalik ishini rejalashtirish, navbatchilikni oqilona taqsimlash, shoshilinch dori vositalari va tibbiy buyumlar zaxirasini nazorat qilish, sanitariya-gigiyena talablariga rioya etilishini tekshirish, bemor parvarishining uzluksizligini

ta'minlash kabi vazifalarni bajaradi [7]. Bundan tashqari, u favqulodda holatlarda kichik va o'rta tibbiyot xodimlarining harakatini muvofiqlashtiradi, yosh mutaxassislariga amaliy ko'mak beradi hamda ota-onalar bilan tibbiy-etik kommunikatsiya olib borishda ham muhim o'rin tutadi [5].

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundan iboratki, pediatrik shoshilinch yordam sifatini oshirish masalasi ko'p hollarda klinik protokollar, zamonaviy texnologiyalar va shifokor malakasi bilan bog'lab talqin qilinadi, biroq hamshiralik boshqaruvi, ayniqsa katta hamshira faoliyatining tizimli o'rni yetarlicha yoritilmaydi. Vaholanki, bo'limdagi tashkiliy-intizomiy muhit, tezkor reaksiya, hujjat yuritish aniqligi va resurslar tayyorligi aynan katta hamshira faoliyatiga bog'liq bo'ladi [6].

Maqolaning maqsadi — shoshilinch yordam ko'rsatishda bolalar bo'limi katta hamshirasining kasbiy rolini ilmiy tahlil qilish, uning asosiy funksional yo'nalishlarini ochib berish va amaliy faoliyatni takomillashtirishga doir tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bolalar salomatligini muhofaza qilish tizimida hamshiralik xizmatining sifati diagnostika va davolash natijalariga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi [4]. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan ishlab chiqilgan bolalar shifoxona yordami bo'yicha tavsiyalarda shoshilinch vaziyatlarni erta aniqlash, triage tizimini joriy etish va hamshiralik kuzatuvini kuchaytirish muhim omillardan biri sifatida ko'rsatilgan [4; 6].

Pediatrik hamshiralik nazariyasida katta hamshira bo'lim ishining uzluksizligini ta'minlovchi asosiy tashkiliy bo'g'in sifatida qaraladi. Hockenberry va Wilsonning tadqiqotlarida bolalarga yordam ko'rsatishda hamshiralik faoliyatining samaradorligi nafaqat klinik ko'nikmalar, balki boshqaruv, muloqot va jamoaviy koordinatsiya darajasi bilan ham belgilanadi [7]. Bu esa katta hamshiraning roli bo'limdagi operativ boshqaruv va sifat nazorati bilan chambarchas bog'liq ekanini ko'rsatadi.

Potter va Perry ma'lumotlariga ko'ra, zamonaviy hamshiralik ishida katta hamshira klinik yordamning bilvosita, ammo juda kuchli ta'sir etuvchi subyekti hisoblanadi. U standart operatsion tartib-qoidalar bajarilishini kuzatadi, dori vositalari muomalasini nazorat qiladi, hujjatlashtirish sifatini tekshiradi va hamshiralik amaliyotida xavfsizlik indikatorlarini monitoring qiladi [9]. Bu vazifalar, ayniqsa pediatrik bo'limlarda, noto'g'ri dozalash, kuzatuvdagi xatolar va infeksiyon xavflarning oldini olishda muhimdir [8].

Bir qator tadqiqotlarda pediatrik reanimatsiya va intensiv terapiya sharoitida katta hamshiraning muvofiqlashtiruvchi roli alohida ko'rsatib o'tiladi. Masalan, reanimatsion tayyorgarlik, dori vositalarining tayyorligi, monitor va infuzion uskunalarning ish holatini nazorat qilish, kislorod ta'minoti va aseptika qoidalariga rioya etilishi bo'limdagi katta hamshira tomonidan muntazam nazorat qilinishi zarurligi qayd etiladi [5; 6]. Bu holat shoshilinch vaziyatlarda vaqtni tejash va yordam sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlarda kommunikativ kompetensiya ham katta hamshiraning muhim sifatlaridan biri sifatida qayd etiladi. Bolaning og'ir ahvoli fonida ota-onalarda qo'rquv, stress, shubha va hissiy beqarorlik kuzatilishi mumkin. Katta hamshira bunday vaziyatda klinik jamoa bilan qarindoshlar o'rtasidagi tibbiy-etik vositachi vazifasini bajaradi, bo'lim tartibini tushuntiradi, parvarish jarayoni bo'yicha yo'l-yo'riq beradi va ruhiy barqarorlikni saqlashga yordam beradi [2; 9].

Shunday qilib, mavjud adabiyotlar tahlili bolalar bo'limida katta hamshira faoliyati ko'p funksiyali ekanini ko'rsatadi. U tashkiliy boshqaruv, xavfsizlik nazorati, amaliy hamshiralik ishi, ta'limiy murabbiylik va kommunikatsion vositachilik singari bir-biriga bog'liq yo'nalishlarni o'zida birlashtiradi [4; 7].

Metod va metodologiya. Mazkur maqola tahliliy-nazariy yo'nalishda bajarildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondashuv, funksional tahlil, qiyosiy tahlil, kontent-tahlil va umumlashtirish usullari tashkil etdi. Ushbu metodlar bolalar bo'limi katta hamshirasining kasbiy faoliyatini shoshilinch yordam tizimi kontekstida ko'rib chiqish imkonini berdi.

Tadqiqot materiallari sifatida pediatrik hamshiralik, shoshilinch yordam, hamshiralik menejmenti, bemor xavfsizligi va sanitariya-epidemiologik nazoratga oid mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar tanlandi. Manbalarni saralashda ularning mavzuga mosligi, amaliy ahamiyati va nazariy ishonchligi asosiy mezon sifatida olindi.

Metodologik jihatdan tadqiqot quyidagi bosqichlarda olib borildi: birinchi bosqichda bolalar bo'limi katta hamshirasining shoshilinch yordamdagi funksional o'rni haqidagi nazariy qarashlar o'rganildi; ikkinchi bosqichda katta hamshiraning boshqaruv, nazorat, kommunikativ va pedagogik vazifalari tizimlashtirildi; uchinchi bosqichda ushbu funksiyalarning pediatrik yordam sifati va xavfsizligiga ta'siri ilmiy manbalar asosida tahlil qilindi; to'rtinchi bosqichda amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kontent-tahlil usuli orqali mavzuga oid manbalarda eng ko'p uchraydigan konseptual yo'nalishlar ajratib olindi. Ular qatoriga: favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik, bo'lim ichki resurslarini boshqarish, parvarish sifati, nozokomial infeksiyalar profilaktikasi, xodimlar faoliyatini muvofiqlashtirish va ota-onalar bilan muloqot kiradi [3; 5]. Funksional tahlil esa katta hamshiraning ushbu yo'nalishlardagi o'rnini yanada aniqroq tavsiflashga imkon berdi.

Tadqiqotlar natijasi va muhokama. Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, bolalar bo'limida shoshilinch yordam ko'rsatishda katta hamshiraning roli bir nechta o'zaro bog'liq funksional yo'nalishlarda namoyon bo'ladi.

Birinchi, katta hamshira bo'limning tashkiliy boshqaruv markazi hisoblanadi. Shoshilinch yordam ko'rsatishda bemor oqimini to'g'ri taqsimlash, navbatchilikni muvozanatli tashkil qilish, bo'limda zarur o'rinlar va ishchi joylar tayyorligini ta'minlash bevosita uning nazorati ostida bo'ladi. Aynan shu omil klinik vaziyatlarda vaqtni tejash va yordamning kechikmasdan ko'rsatilishiga xizmat qiladi.

Ikkinchi, katta hamshira moddiy-texnik va farmakologik tayyorgarlikni nazorat qiladi. Pediatrik shoshilinch yordamda dori dozalari yosh va vaznga qarab hisoblanishi, reanimatsion to'plamlar to'liq va yaroqli holatda bo'lishi, infuzion eritmalar, kislorod manbalari, aspiratsiya uskunalari va kuzatuv apparatlari ishchi holatda saqlanishi juda muhimdir. Ushbu tayyorgarlikning muntazam nazorat qilinishi katta hamshiraning mas'uliyatli vazifalaridan biridir.

Uchinchi, katta hamshira parvarish sifati va bemor xavfsizligini ta'minlovchi ichki nazoratchi vazifasini bajaradi. Bolalar bo'limida tana harorati, nafas olish soni, yurak urish tezligi, arterial bosim, diurez, infuzion yuklama va umumiy holat monitoringi qat'iy tartib asosida olib borilishi lozim. Kuzatuvdagi uzilishlar yoki hujjatlashtirishdagi xatolar klinik vaziyatning og'irlashishiga olib kelishi mumkin. Shu bois katta hamshira hamshiralik postlarida kuzatuv intizomini va yozuvlarning aniqligini nazorat qiladi.

To'rtinchidan, sanitariya-epidemiologik osoyishtalikni ta'minlash katta hamshiraning ustuvor vazifalaridan biridir. Bolalar, ayniqsa yangi tug'ilganlar, erta yoshdagi bemorlar hamda immuniteti sust bolalar infeksiyalarga sezgir bo'ladi. Shu sababli sterilizatsiya rejimi, dezinfeksiya choralari, qo'l gigiyenasi, individual himoya vositalaridan foydalanish va bo'lim ichki tozaligi ustidan muntazam nazorat shoshilinch yordam sifatining ajralmas qismi hisoblanadi.

Beshinchidan, katta hamshira pedagogik va murabbiylik funksiyasini bajaradi. Bo'limga yangi ishga qabul qilingan hamshiralarni o'qitish, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, ichki instrukta joriy qilish, favqulodda holatlar algoritmini takrorlatish va kasbiy xatolar profilaktikasini olib borish bo'lim jamoasining umumiy tayyorgarlik darajasini oshiradi. Bu esa shoshilinch vaziyatlarda bir butun jamoa sifatida aniq va uyg'un harakat qilish imkonini beradi.

Oltinchidan, katta hamshira ota-onalar bilan samarali kommunikatsiyani yo'lga qo'yadi. Bolaning shoshilinch holati oila a'zolarida keskin emotsional zo'riqish keltirib chiqaradi. Bunday sharoitda bo'lim tartibi, muolajalar ketma-ketligi, parvarish qoidalari va kutilayotgan natijalarni tushuntirib borish muhimdir. Katta hamshira ota-onalarning savollariga to'g'ri yondashish, ularni asossiz vahimadan saqlash va tibbiy jamoaga nisbatan ishonchni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, bolalar bo'limi katta hamshirasi faoliyati nafaqat ma'muriy nazorat, balki klinik jarayonlarni qo'llab-quvvatlash bilan ham uzviy bog'liq. U resurslar menejeri, ichki sifat nazoratchisi, amaliy murabbiy, kommunikator va favqulodda vaziyatlar koordinatori sifatida namoyon bo'ladi. Shunday ekan, shoshilinch pediatrik yordam samaradorligini oshirish faqat shifokorlar tayyorgarligi yoki texnik jihozlar bilan emas, balki katta hamshira faoliyatini ham tizimli ravishda takomillashtirish bilan bog'liqdir.

Xulosa. Mazkur maqolada shoshilinch yordam ko'rsatish tizimida bolalar bo'limi katta hamshirasining kasbiy o'rni va amaliy ahamiyati tahlil qilindi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, katta hamshira nafaqat bo'limdagi o'rta tibbiyot xodimlari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi mutaxassis, balki shoshilinch yordam sifati, tezkorligi va xavfsizligini ta'minlovchi muhim boshqaruv bo'g'ini hisoblanadi. Uning faoliyati bemor bolalarga ko'rsatilayotgan parvarishning uzluksizligi, sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilinishi, dori vositalari va tibbiy jihozlarning doimiy tayyor holatda saqlanishi hamda tibbiy hujjatlarning to'g'ri yuritilishida yaqqol namoyon bo'ladi.

Bolalar bo'limida shoshilinch holatlarning tez rivojlanishi va klinik vaziyatning qisqa fursatda o'zgarib ketishi katta hamshiradan yuqori darajadagi mas'uliyat, tashkilotchilik, kuzatuvchanlik va amaliy tayyorgarlikni talab etadi. Ayniqsa, favqulodda vaziyatlarda xodimlar ishini aniq taqsimlash, bemor holatini monitoring qilish, shoshilinch dori vositalarini nazorat qilish va ota-onalar bilan samarali muloqot olib borish katta hamshiraning muhim funksional yo'nalishlari sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, katta hamshiraning bo'limdagi pedagogik va murabbiylik roli ham yuqori baholanishi lozim. U yosh hamshiralarni amaliy jihatdan yo'naltiradi, bo'limda ichki intizomni mustahkamlaydi, favqulodda holatlar algoritmlarini amaliyotga joriy etadi va jamoaviy hamkorlikni rivojlantiradi. Shu jihatdan qaraganda, bolalar bo'limi katta hamshirasi shoshilinch tibbiy yordam tizimining samarali ishlashida klinik, tashkiliy va insoniy omillarni birlashtiruvchi yetakchi mutaxassisdir.

Demak, pediatrik shoshilinch yordam sifatini oshirish, bemor xavfsizligini kuchaytirish va bo'lim faoliyatining samaradorligini ta'minlashda katta hamshiraning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega.

Tavsiyalar

1. Bolalar bo'limi katta hamshiralarning malakasini muntazam oshirish, ayniqsa pediatrik shoshilinch yordam, triage, reanimatsion tayyorgarlik va bemor xavfsizligi bo'yicha amaliy treninglarni kuchaytirish maqsadga muvofiq.

2. Bo'limlarda shoshilinch holatlar uchun yagona standart operatsion algoritmlar, nazorat chek-listlari va ichki audit tizimini joriy etish zarur.

3. Katta hamshira nazorati ostida dori vositalari, sarf materiallari, kislorod tizimi, monitorlar va reanimatsion jihozlarning doimiy tayyor holatini ta'minlash bo'yicha qat'iy tizim shakllantirilishi lozim.

4. Sanitariya-epidemiologik xavfsizlikni mustahkamlash maqsadida qo'l gigiyenasi, sterilizatsiya, dezinfeksiya va nozokomial infeksiyalar profilaktikasi ustidan nazorat kuchaytirilishi kerak.

5. Bo'lim xodimlari o'rtasida vazifalar taqsimoti, navbatchilikni rejalashtirish va favqulodda vaziyatlarda harakat algoritmlarini amaliy mashg'ulotlar orqali takomillashtirish tavsiya etiladi.

6. Ota-onalar bilan muloqotni yaxshilash, ularga shoshilinch yordam jarayoni haqida tushunarli axborot berish va psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur.

7. Katta hamshira faoliyatini baholashda faqat ma'muriy nazorat emas, balki parvarish sifati, bemor xavfsizligi, ota-onalar qoniqishi va jamoa ichki hamkorligi kabi mezonlardan ham foydalanish maqsadga muvofiq.

Tibbiyot muassasalarida katta hamshiraning boshqaruv, kommunikativ va pedagogik salohiyatini rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 1996.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2018.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. — Toshkent, 2022.
4. World Health Organization. Emergency Triage Assessment and Treatment (ETAT): Manual for Participants. — Geneva: WHO, 2005. — 96 p.
5. World Health Organization. Pocket Book of Hospital Care for Children: Guidelines for the Management of Common Childhood Illnesses. — 2nd ed. — Geneva: WHO, 2013. — 412 p.
6. World Health Organization. Standards for Improving the Quality of Care for Children and Young Adolescents in Health Facilities. — Geneva: WHO, 2018. — 132 p.
7. Hockenberry, M. J. Wong's Nursing Care of Infants and Children / M. J. Hockenberry, D. Wilson. — 11th ed. — St. Louis: Elsevier, 2019. — 1712 p.
8. Интенсивная терапия: национальное руководство: в 2 т. / под ред. Б. Р. Гельфанда, А. И. Салтанова. — Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2011. — Т. 1. — 960 с.
9. Анестезиология и реаниматология: клинические рекомендации / под ред. ведущих специалистов РФ. — Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2020. — 560 с.